

Dyslexie protocol

Bernard Nieuwentijt College

Schooljaar 2018-2019

GUSGIKT

ONCHESGIKD

DYSLECTISCH

Inhoud

1. Inleiding	3
2. Wat is dyslexie?	4
3. Signalering en onderzoek	5
3.1 Dyslexieverklaring.....	5
4. Begeleiding en ondersteuning	6
4.1 Faciliteiten	7
4.2 Examenfaciliteiten.....	7
5. Ontheffing van een taal.....	8
5.1 Ontheffing Nederlands of Engels	8
5.2 Ontheffing voor de moderne vreemde talen	8
5.2.1. VMBO-T in de eerste 2 leerjaren.....	8
5.2.2. Bovenbouw VMBO-T	9
5.2.3. HAVO en VWO in de eerste 3 leerjaren	9
5.2.4. Bovenbouw HAVO	9
5.3 Toetsingscriteria m.b.t. vrijstelling van Frans of Duits in het vmbo-t onderbouw.....	9
5.4 Procedure en voorwaarden m.b.t. vrijstelling.....	9
5.5 Overige opmerkingen m.b.t. ontheffing.....	10
Bijlage 1: Aanvraagformulier vrijstelling Duits of Frans vmbo-t onderbouw	11
Bijlage 2: Dyslexiekaart.....	12
Bijlage 3: Stroomschema Dyslexie.....	13

1. Inleiding

In het landelijk protocol Dyslexie Voortgezet Onderwijs (2013) van het Ministerie van Onderwijs worden aanbevelingen gedaan voor het dyslexiebeleid dat VO scholen kunnen volgen. In dit dyslexie protocol wordt het beleid van het Bernard Nieuwentijt College (hierna: BNC) t.a.v. dyslexie beschreven.

Een dyslectische leerling heeft ondersteuning nodig daar waar de gevolgen van dyslexie hem/haar belemmeren. Het wordt door het Bernard Nieuwentijt College belangrijk geacht deze leerlingen zo goed mogelijk te begeleiden in hun schoolloopbaan en ze waar mogelijk te ontlasten van belemmeringen in hun dagelijkse lessen.

De dyslexiecoördinatoren zijn verantwoordelijk voor het uitvoeren en naleven van de navolgende afspraken over signalering, onderzoek, begeleiding en faciliteiten voor leerlingen met (mogelijk) dyslexie.

Voor vragen over het protocol kunt u terecht bij de dyslexiecoördinatoren (Rianne Kok en Henk Boven) of de zorgcoördinator (Louise Zeeman).

Dit protocol schetst de procedure die de school hanteert. In individuele gevallen kan beredeneerd afgeweken worden van de in dit protocol beschreven richtlijnen. Het besluit om af te wijken van het protocol wordt genomen door de directie.

2. Wat is dyslexie?

Dyslexie is een complex probleem dat invloed heeft op het gehele functioneren van een leerling. Het komt voor in alle vormen van onderwijs en is niet gebonden aan intelligentie of sociaal economische achtergrond.

Op het BNC wordt de volgende definitie van dyslexie gehanteerd:

Dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door een hardnekkig probleem met het aanleren en/of vlot toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau.

(Stichting Dyslexie Nederland, 2008)

Dyslexie is een hardnekkig probleem. Er is sprake van achterstand en didactische resistentie. Achterstand betekent dat de technische lees- en/of spellingvaardigheid van de leerling significant afwijkt van het niveau dat gegeven zijn leeftijd en opleidingsniveau verwacht mag worden. Van didactische resistentie is sprake als extra hulp en inspanning niet of nauwelijks leiden tot verbetering van de lees- en spellingresultaten.

Gevolgen van dyslexie

De gevolgen die dyslexie heeft, verschillen per leerling. Hoeveel last een leerling heeft van zijn dyslexie hangt samen met de eisen die een specifieke situatie stelt aan zijn lees- en spellingvaardigheid. Daarnaast hangt deze last af van de mate waarin een leerling in staat is zijn problemen te compenseren. Naast de gevolgen voor het leren heeft het BNC ook aandacht voor de gevolgen voor het sociaal-emotioneel functioneren. De school heeft een belangrijke taak om de dyslectische leerling te helpen de stoornis te leren accepteren en ermee om te leren gaan. Daarnaast spelen goede motivatie, doorzettingsvermogen en ondersteuning vanuit de thuissituatie een belangrijke rol.

3. Signalering en onderzoek

Het basisonderwijs signaleert leerlingen met ernstige lees- en spellingproblemen vanaf groep 4 of later. De leerkracht of een zorgspecialist begeleidt hen gedurende een periode en wanneer deze begeleiding tot onvoldoende vooruitgang leidt, kan de leerling aangemeld worden voor diagnostiek en/of behandeling. Als blijkt dat een leerling dyslexie heeft zal een erkende dyslexieverklaring opgesteld worden. Deze verklaring wordt bij aanmelding op het BNC ingeleverd en in het dossier van de leerling bewaard. Echter, vooralsnog blijkt dat niet alle dyslectici in het basisonderwijs opvallen.

Signalering vindt op het BNC plaats op de volgende manieren:

- Op basis van informatie uit het basisonderwijs;
- Door observatie

Bij vermoedens van lees- en/of spellingsproblemen wordt door de dyslexiecoördinator één van de volgende signaleringsonderzoeken afgenomen:

- Signaleringsinstrument Protocol Dyslexie Voortgezet Onderwijs (herziene versie, aug 2005)
- Dyslexie Screening Test (DST-NL)

Indien de leerling zwak (in het dyslexie risicogebied) scoort op de signaleringstests wordt een dyslexie onderzoek geadviseerd. Het BNC of de ouders (afhankelijk van de regels van de praktijk) melden de leerling aan voor onderzoek. Dit onderzoek kan (in groepsvorm) plaatsvinden op het BNC of op een school in de omgeving Waterland, Purmerend of Amsterdam. De kosten van dit onderzoek worden voor 50% door het BNC vergoed (indien eerder genoemde eisen van toepassing zijn). De overige 50% is voor rekening van de ouders van de leerling. Indien het benodigde intelligentie onderzoek ontbreekt kan in overleg besloten worden dat het BNC dit onderzoek afneemt.

Ouders kunnen hun kind ook zelf aanmelden bij een externe onderzoekspraktijk. Echter, om gebruik te maken van de vergoedingsregeling van het BNC zal dit wel in overleg met school moeten gebeuren.

3.1 Dyslexieverklaring

Om in aanmerking te komen voor faciliteiten dient een leerling in het bezit te zijn van een dyslexieverklaring. De dyslexieverklaring is gebaseerd op een onderzoek dat door een daartoe erkend deskundige (een psycholoog of orthopedagoog met minimaal BIG-registratie) is vastgesteld. Dyslexie dient vastgesteld te zijn op basis van DSM-V-TR™ criteria. In het onderzoeksverslag staat omschreven in welke specifieke contexten zich de problemen manifesteren en wat er nodig is om deze problemen te ondervangen. Voorts bevat het verslag suggesties voor gewenste maatregelen voor het reguliere onderwijs. Een kopie van het onderzoeksverslag en de dyslexieverklaring moet zo spoedig mogelijk worden ingeleverd bij de dyslexiecoördinator.

De in dit verdere protocol genoemde faciliteiten en maatregelen gelden voor dyslectische leerlingen waarvan een dyslexieverklaring in het bezit is van het Bernard Nieuwentijt College.

4. Begeleiding en ondersteuning

Als (een kopie van) de dyslexieverklaring van de dyslectische leerling in het bezit is van het BNC gelden er schoolbrede maatregelen waar de dyslectische leerling gebruik van kan maken. Om de faciliteiten op de dyslexiekaart zo goed mogelijk tot hun recht te laten komen, is het van belang dat de verschillende partijen zich bewust zijn van de rol die zij in dit geheel hebben. Dit betekent:

De leerling met dyslexie moet zich ervan bewust zijn dat hij om hetzelfde resultaat te bereiken, meer inspanning zal moeten verrichten dan een leerling zonder dyslexie. We verwachten van de leerling een positieve instelling en een goede werkhouding. Dyslexie is geen excuus om minder te doen: de leerling moet hulp leren vragen en onderzoeken wat voor hem de beste manier van leren is. De leerling is bereid de handvatten die hij krijgt aangereikt om met dyslexie om te gaan, te gebruiken. Spanningen, faalervaringen en daardoor een lage zelfwaardering maken het leren moeilijk. De school zorgt voor een omgeving waarin het leerprobleem geaccepteerd wordt en docenten zullen zoveel mogelijk de leerling stimuleren en positieve feedback geven. Een goede samenwerking met de leerling, maar ook de ouders is van groot belang om negatieve faalervaringen te voorkomen. De leerling heeft tegenover de school een inspanningsverplichting. Indien de leerling daaraan niet voldoet, kunnen zijn faciliteiten verminderd of ingetrokken worden. Of de leerling voldoende inspanning levert (huiswerk/meedoen in de les/gedrag), is ter beoordeling aan de betrokken docent, mentor en leerjaarcoördinator.

De ouder(s)/verzorger(s) stimuleren hun kind om ondanks zijn dyslexie en de daarbij behorende teleurstellingen toch inzet en inspanning te blijven tonen. Het is belangrijk dat de ouders hun kind ondersteunen bij zijn extra inspanningen. Als de faciliteiten die de school biedt, niet voldoende zijn voor een leerling, zorgen de ouders voor ondersteuning buiten school. De ouders van de leerling met dyslexie stellen zich redelijk en coöperatief op ten aanzien van de school van hun kind, ook in het geval de resultaten onvoldoende zijn en een overstap naar een andere school noodzakelijk is. In samenspraak met de school ondersteunen zij het vastgestelde beleid.

De docent is op de hoogte van het dyslexiebeleid van de school. De docent houdt zich aan de afspraken die met een leerling met dyslexie zijn gemaakt en houdt zich aan de richtlijnen van de school. De docent stimuleert de leerling, geeft positieve feedback en geeft extra hulp indien dit nodig is. De mentor neemt een centrale plaats in, in het onderhouden van de contacten met de leerling en thuis. De zorgcoördinator of dyslexiecoördinator kan indien nodig de docenten ondersteunen en contact houden met een eventuele (externe) RT of bijlesdocent. Om de begeleiding van de leerling met dyslexie te optimaliseren dienen de docenten geschoold te worden.

De leerling ontvangt van het BNC een dyslexiekaart, waarop de faciliteiten waarop de leerling een beroep kan doen zijn vastgesteld. Dit gebeurt naar aanleiding van het onderzoeksverslag en in samenspraak met de leerling, ouders, dyslexiecoördinator, leerjaarcoördinator en docent. Deze kaart is geldig gedurende de gehele schoolloopbaan van de leerling en wordt indien nodig elk schooljaar vernieuwd. De leerling moet deze kaart ten allen tijde op school bij zich hebben.

4.1 Faciliteiten

Mogelijke faciliteiten gedurende schoolloopbaan op het BNC waar de dyslectische leerling gebruik van kan maken:

- 25% extra tijd bij toetsen met een maximum van 30 minuten.
- werken op een computer met tekstverwerkingsprogramma en spellingscorrector.
- groot formaat (A3) toetsen of afdruk in Arial 12.
- ondersteunende technologie in de vorm van Kurzweil of Daisy¹.
- bij toetsen waarbij het doel van het schriftelijk werk inhoudelijke kennis is worden spellings- en schrijffouten NIET meegerekend.
- bij taaltoetsen waarbij spelling aan de orde is, wordt 25 % van de spelfouten niet meegerekend.
- bij leerlingen met zware dyslexie is auditieve ondersteuning bij toetsen mogelijk indien dit als advies in het onderzoeksverslag staat aangegeven².
- Driemaal per jaar heeft de dyslexiecoördinator een gesprekje met de leerling. Daarnaast kan door de leerling en/of ouder een gesprek aangevraagd worden.

4.2 Examenfaciliteiten

Voor een dyslectische leerling kunnen de examen condities aangepast worden mits dat tijdig en duidelijk vooraf besproken is. Deze aanpassingen betreffen het schoolexamen (SE) als het centraal examen (CSE).

Afhankelijk van de mate en de ernst van de dyslexie kennen we de volgende maatregelen:

- verlenging van de examentijd, met een maximum van 30 minuten.
- een geschikte lettergrootte (Arial, 12)
- auditieve ondersteuning (verklanking)
- ondersteunende technologie

De toe te kennen faciliteiten komen overeen met het Eindexamenbesluit artikel 55. Leerlingen die de computer als schrijfgerei gebruiken mogen de spellingcontrole gebruiken. Ook de woordvoorspeller is toegestaan zodat er ook alternatieven (kunnen) worden genoemd. Echter, de exameneisen zijn voor alle leerlingen hetzelfde. Dit geldt ook voor correctievoorschriften voor spelling. Bij het schoolexamen bepaalt de school zelf in welke mate spelling meeweegt bij de correctie. De school mag daarbij geen uitzondering maken voor dyslectische leerlingen: de correctievoorschriften gelden voor alle leerlingen. Toch weegt spelling nooit zwaarder dan ongeveer een tiende van het totaal aantal te behalen punten voor het examen. Een leerling met dyslexie kan nooit meer dan 1 punt aftrek krijgen voor spelling en kan deze compenseren door tekstbegrip en andere essentiële taalvaardigheden.

---

¹ De software wordt door de ouders aangeschaft. Het BNC verzorgt het juiste lesmateriaal dat door de software gelezen kan worden.

² Het gaat hier om leerlingen die als gevolg van dyslexie in zeer ernstige mate last hebben van zowel een tempoprobleem als een spellingsprobleem. De spellingsproblemen zijn bij deze groep leerlingen van zeer basale aard, schrijven wat je hoort kost deze groep leerlingen zeer veel energie. Deze groep leerlingen is zo goed als altijd al van de basisschool als dyslectisch bekend en heeft daar ook al gebruik gemaakt van auditieve ondersteuning bij toetsen.

5. Ontheffing van een taal

Binnen het voortgezet onderwijs zijn er voor leerlingen die niet in staat zijn het volledige onderwijsprogramma te volgen, mogelijkheden tot aanpassingen. Aan het verlenen van ontheffing (vrijstelling/dispensatie) zijn wettelijke regels verbonden die door de school op schooleigen wijze uitgewerkt moeten worden. Ter voorkoming van misverstanden: het bevoegd gezag is niet verplicht vrijstelling te verlenen. Het verplicht zich wel tot een gemotiveerd antwoord. Natuurlijk heeft ook het BNC zorgplicht: alle leerlingen die worden aangemeld of staan ingeschreven en die extra ondersteuning nodig hebben, moet een passend onderwijsaanbod worden geboden. Dat betekent onder meer dat de school leerlingen adequaat moet compenseren voor de gevolgen van hun dyslexie, bijvoorbeeld door het gebruik van hulpmiddelen toe te staan.

De directie van de school besluit binnen de kaders van de wet over een aangepaste afname van het eindexamen en eventuele aanpassingen of vrijstellingen in het onderwijsprogramma. De onderwijsinspectie hoeft hiervoor geen toestemming te verlenen. Wel moet de directie de aanpassingen bij de inspectie melden en onderbouwen op basis van het dossier van de leerling. Binnen dit dossier is een dyslexieverklaring van een erkend psycholoog of orthopedagoog verplicht.

5.1 Ontheffing Nederlands of Engels

Artikel 11d van de WVO biedt ruimte om in individuele gevallen ontheffing te verlenen voor onderdelen van de kerndoelen. Dit maakt in principe ontheffing voor onderdelen van de vakken Nederlands en Engels mogelijk voor leerlingen die door hun dyslexie ernstig beperkt zijn. De wet (artikelen 11a en 11c, WVO) legt echter sterk de nadruk op mogelijkheden voor doorstroming van de leerling. Aangezien de vakken Nederlands en Engels in alle profielen verplichte vakken zijn, zullen er in de praktijk zwaarwegende redenen moeten zijn om ontheffing te verlenen. De afweging tot ontheffing wordt per individueel geval gemaakt door het bevoegd gezag van de school.

5.2 Ontheffing voor de moderne vreemde talen

De mogelijkheden om ontheffing te verlenen voor de tweede moderne vreemde taal verschillen per schoolsoort, leerjaar of leerweg (vmbo).

5.2.1. VMBO-T in de eerste 2 leerjaren

Vrijstelling voor Frans én Duits is niet mogelijk. In de eerste twee leerjaren van het vmbo is Frans of Duits als tweede moderne taal verplicht. Het BNC biedt beide talen aan. Duits is op het BNC een verplicht vak in 3 vmbo-t en vrijstelling voor Duits is daarom niet mogelijk. Het bevoegd gezag kan een leerling op het BNC wel ontheffing verlenen van het volgen van onderwijs in Franse taal.

5.2.2. Bovenbouw VMBO-T

In de bovenbouw van het vmbo zijn er weinig mogelijkheden tot vrijstelling geregeld, omdat er in de verschillende sectoren veel keuzevrijheid is: het probleem kan meestal worden omzeild door het vak simpelweg niet te kiezen.

5.2.3. HAVO en VWO in de eerste 3 leerjaren

In de eerste drie leerjaren van havo en vwo zijn zowel Frans als Duits verplicht. Er kan geen ontheffing worden verleend aan dyslectische leerlingen. Er kan wel een aanpassing in het lesprogramma van Frans of Duits worden gedaan, mits de leerling de taal niet kiest en er geen eindexamen in gaat doen en de vervolgschool hier akkoord mee gaat.

5.2.4. Bovenbouw HAVO

Per 1 augustus 2007 is een tweede moderne vreemde taal in de bovenbouw van het havo in drie van de vier profielen niet verplicht. Havo leerlingen kunnen de tweede moderne vreemde taal vermijden door een andere profiel te kiezen dan cultuur en maatschappij.

5.3 Toetsingscriteria m.b.t. vrijstelling van Frans of Duits in het vmbo-t onderbouw

- De leerling is in het bezit van een door een erkend psycholoog of orthopedagoog opgestelde dyslexieverklaring.
- De leerling heeft de afgelopen periode RT/extra begeleiding/bijles ontvangen.
- De leerling moet het vak Frans of Duits minstens 2 rapportperiodes hebben gevolgd.
- Voordat een verzoek tot vrijstelling in behandeling wordt genomen, moet de leerling kunnen aantonen dat, ondanks alle beperkingen, hij een maximale inspanning heeft geleverd in de klas en thuis en optimaal gebruik heeft gemaakt van de strategieën en faciliteiten die hem tot dan toe zijn aangeboden.
- De leerling scoort dusdanig laag, een 4 of lager, voor Frans of Duits dat daarmee bevordering in gevaar komt en dus het behalen van een VMBO-T diploma. De overige vakken moeten op voldoende niveau zijn. Er wordt dus gekeken naar de resultaten binnen het gehele vakkenpakket van de leerling.

5.4 Procedure en voorwaarden m.b.t. vrijstelling

- Ouder(s)/leerling worden geacht een schriftelijk verzoek (bijlage 1) voor vrijstelling in te dienen bij de leerjaarcoördinator waar de leerling onder valt.
- Indien de Frans of Duits docent het advies geeft om vrijstelling te vragen moet de vakdocent de procedure en de consequenties van het vragen van vrijstelling eerst met de ouders en de leerling bespreken. Het is belangrijk dat ouders en leerling goed op de hoogte zijn van de gevolgen. Het besluit en het aanvragen ligt bij de verantwoordelijkheid van de ouders en de leerling. De vakdocent mag geen vrijstelling vragen.
- Het verzoek tot vrijstelling wordt door commissie 'vrijstelling Frans of Duits' (mentor, dyslexiecoördinator en de vakdocent) besproken. Het advies wordt voorgelegd aan de leerjaarcoördinator, deze neemt de beslissing en informeert hierover de ouders en het team.

- Het bevoegd gezag van de school hoeft voor het verlenen van de vrijstelling geen toestemming te vragen aan de inspecteur voor het onderwijs. Wel moet de onderbouwing en verantwoording van het besluit worden opgenomen in het dossier van de leerling. Tevens dient op de overzichtslijst van leerlingen met dyslexie de maatregel geregistreerd te worden.

5.5 Overige opmerkingen m.b.t. ontheffing

- Voor de resterende vakken blijven de bestaande faciliteiten m.b.t. dyslexie onverminderd van kracht.
- De vrijgekomen uren moeten op een andere manier ingevuld worden. Hier zal met de leerling een afspraak over gemaakt worden. De leerling kan bijvoorbeeld deze tijd gebruiken om de andere vakken waar de leerling veel moeite mee heeft door zijn dyslexie op te pakken.
- Er komt geen cijfer van het vrijgestelde vak op de cijferlijst van de leerling omdat een cijfer een weerspiegeling moet zijn van de capaciteiten en prestaties van een leerling.
- Een vrijstelling voor het vak Frans of Duits heeft natuurlijk tot gevolg dat het vak in de bovenbouw VMBO-T niet meer gekozen kan worden. Daarnaast kan de leerling niet zomaar meer bevorderd worden naar de HAVO. Verder beperkt het de keuzerichting in de bovenbouw en kan het zijn dat bij het kiezen van een vervolgopleiding er opleidingen en/of beroepen afvallen voor de leerling. Mede om deze redenen is het BNC terughoudend in het geven van vrijstellingen.

Bijlage 1: Aanvraagformulier vrijstelling Duits of Frans vmbo-t onderbouw

Aanvraagformulier vrijstelling Duits of Frans vmbo-t onderbouw

De ouder(s)/verzorger(s) van .....
Klas .....
dienen het verzoek in tot vrijstelling voor Duits of Frans (omcirkelen wat van toepassing is)

Ouder(s)-verzorger(s) verklaren:	Omcirkelen wat van toepassing is
Op de hoogte te zijn van het dyslexiebeleid	ja/nee
Alle mogelijke compenserende maatregelen voor dyslexie op school en thuis zijn toegepast en deze hebben niet het beoogde resultaat	ja-nee
De leerling heeft RT of andere begeleiding of bijles ontvangen	ja-nee
Het eindcijfer voor Frans of Duits is een 4 of lager	ja-nee

In het protocol zijn de volgende toetsingscriteria opgenomen:

De leerling is in het bezit van een door een erkend psycholoog of orthopedagoog opgestelde dyslexie verklaring. De leerling heeft de afgelopen periode RT/extra begeleiding/bijles ontvangen. De leerling moet het vak Frans of Duits minstens 2 rapportperiodes hebben gevolgd. Voordat een verzoek tot vrijstelling in behandeling wordt genomen, moet de leerling kunnen aantonen dat, ondanks alle beperkingen, hij een maximale inspanning heeft geleverd in de klas en thuis en optimaal gebruik heeft gemaakt van de strategieën en faciliteiten die hem tot dan toe zijn aangeboden. De leerling scoort dusdanig laag, een 4 of lager, voor Frans of Duits dat daarmee bevordering in gevaar komt en dus het behalen van een vmbo-t diploma. De overige vakken moeten op voldoende niveau zijn. Er wordt dus gekeken naar de resultaten binnen het gehele vakkenpakket van de leerling.

Hieronder wordt u verzocht aan te geven op basis van welke argumenten u vindt dat uw kind voor een vrijstelling in aanmerking zou moeten komen.

De commissie ‘Vrijstelling Duits of Frans’ geeft een advies aan de leerjaar coördinator of de leerling voldoet aan de criteria en in aanmerking komt voor vrijstelling.

Naam ouder(s)/verzorger(s): .....
 Datum: .....
 Handtekening: .....

Dit formulier inleveren bij de leerjaarcoördinator

Bijlage 2: Dyslexiekaart

<p style="text-align: center;">Dyslexiekaart 2018/2019</p> <p>Van:</p>
<p>Deze leerling heeft bij het maken van toetsen recht op:</p> <ul style="list-style-type: none">
- Extra tijd (25%)
- Toetsen digitaal maken
- Vergroting toets
- Gebruik hulpmiddelen (indien van toepassing)
<p>Deze leerling heeft tevens recht om gebruik te maken van de vakspecifieke maatregelen die er voor leerlingen met dyslexie zijn vastgelegd.</p>

Bijlage 3: Stroomschema Dyslexie

